

"CAP QÜESTIÓ SOBRE ARXIUS M'ÉS ALIENA"

Vicenta Cortés és una dona amb molta empena que ha viatjat per mig món, coneix cultures i llengües diferents. Curiosa i aventurera, s'interessa per qualsevol aspecte que pugui enriquir el seu bagatge cultural. Entusiasta com ningú, entusiasma el seu interlocutor. És dona d'enraonar, franca i directa en la conversa i si a qualsevol cosa diu que no, ho argumenta i viceversa. Ha dedicat

mitjançant una beca de l'Institut Francés. Poc després es desplaçaria a Madrid per assistir en 1952-1953 al Curso de Formación Técnica de Archiveros Bibliotecarios, tot reconduint la seua carrera cap al món dels arxius i incorporant-se al Cuerpo Facultativo de Archiveros, Bibliotecarios y Arqueólogos per lliure oposició l'any 1954. El seu primer destí important va ser l'Arxiu General d'Índies (Sevilla), on va treballar entre 1954-1957 i anys més tard, entre 1964-1968.

En 1957 va viatjar a Amèrica del Sud,

i Ciència a Madrid, però com bé recorden els companys de professió d'aquell temps i d'ara -molts d'ells antics alumnes- la tasca més lloable, la va realitzar Vicenta Cortés al capdavant de la Inspecció General d'Arxius a Madrid, entre 1973 i 1984. Allà va elaborar un model d'estadístiques d'arxius i un model de memòries anuals de la gestió i va traçar el perfil del que havia d'ésser una biblioteca auxiliar adequada a cada arxiu. A més, al llarg de la seua trajectòria professional, Vicenta Cortés

CONVERSES MEMORABLES

amb

Vicenta Cortés

Lourdes Toledo

Intervenció de Vicenta Cortés en el VIII Congrés Internacional d'Arxius a Washington D:C en Octubre de 1976.

la seua vida als arxius, i ho resumeix amb una frase: "cap qüestió sobre arxius més aliena".

Vicenta Cortés Alonso va nàixer a València i va ser educada a l'escola Cossío de la mateixa ciutat en els anys trenta, on arribaven els nous aires de la Institución Libre de Enseñanza, i on la professora María Moliner li va ensenyar a escriure "clar i senzill a la comprensió, sense més notes que les imprescindibles". Va cursar estudis universitaris a la ciutat de València, i en 1948 hi va obtenir el títol de Llicenciada en Filosofia i Lletres, Secció d'Història, amb qualificació Excel·lent i Premi Extraordinari. Va completar la seua formació acadèmica a la Universitat Complutense de Madrid, on en 1952 es va doctorar en Història amb una tesi sobre els "Índis al Mississipí", amb qualificacions brillants, un tema sobre el qual va continuar treballant en els Arxius Nacionals de França, a París,

contractada pel Govern colombià, on va treballar a l'Arxiu Nacional (Bogotà D.E) fins 1958. Després, entre 1960 i 1962, va traslladar-se als Estats Units, com a becària de l'Organització dels Estats Americans, per tal d'estudiar les tècniques d'Arxius nord-americans. De 1962 a 1964 va ser directora de l'Arxiu de la Delegació de Hisenda de Huelva, directora de la Biblioteca Pública de Huelva i, allà mateix, responsable del Centre Coordinador de Biblioteques, on -en paraules d'ella- va ser un període de treball intens, ple de tasques diferents, des de treballar amb els mitjans de comunicació locals i ocupar-se de la catalogació i classificació de col·leccions de la Biblioteca, fins a realitzar un cens d'arxius municipals, parroquials, i de protocols de la província, que no va arribar a ser publicat. Posteriorment, entre 1968 i 1972, va ser directora del Gabinet de Documentació, Biblioteca i Arxiu del Ministeri d'Educació

ha publicat assajos, llibres d'història i diversos articles en publicacions periòdiques i en altres, d'especialitzades. Entre les seues publicacions més tècniques destaquen: "Guía de Investigadores de los Archivos Españoles" i "Guía de los Archivos Estatales Españoles. Guía del Investigador".

-Com i per què es va decidir d'anar a l'Arxiu General de Índies de Sevilla?

-Vaig triar com a destí l'Arxiu d'Índies perquè jo havia estudiat història d'Amèrica, encara que sabia que no seria fàcil, però no m'han agradat mai les coses fàcils. I bé, imagina que Sevilla en 1954 no era el que és ara, no hi havia residències d'estudiants i amb el que guanyàvem tampoc no podíem viure en un hotel, tampoc no existien

tants apartaments com ara per llogar, i en aqueixes condicions era bastant dur, però... Hi vam sobreviure. I així va ser com estant a Sevilla, va sorgir l'oferta de Colòmbia i del Govern Espanyol, i me'n vaig anar a treballar per un any a l'Arxiu Nacional de Bogotà, que avui es diu Arxiu General de la Nació i és un dels millors d'Amèrica, ja que l'ha construït un arquitecte molt bo i perquè -afortunadament- es va escoltar l'arxiver, cosa molt important, i l'espai dels despatxos, les zones de comunicació, i els dipòsits especialment, estan molt ben calculats, sobretot tenint en compte que la humitat del clima de Bogotà és molt adversa. Després d'aquell any a l'arxiu, em vaig quedar ensenyant Paleografia i Diplomàtica, entre altres coses, a la Universitat Nacional, i de Colòmbia vaig passar als Estats Units, on vaig estar exercint d'arxivera a la Biblioteca del Congrés, per tal de realitzar un inventari de la Latin American Collection de documents, fins que en 1960 vaig participar en un projecte interdisciplinari molt apassionant amb el Projecte Chiapas de la Universitat de Chicago, i allò em va dur a Mèxic, Guatemala, i de nou a Sevilla, a l'Arxiu d'Índies, i finalment a Roma, ja que calia arreplegar els papers relacionats amb Fra Bartolomé de las Casas i Chiapas. Després vaig tornar encara un any a la Biblioteca del Congrés, a Washington, i quan vaig voler tornar a Espanya, no hi havia vacant a Sevilla, i vaig anar a Huelva.

-I com va assimilar aquell canvi tan brusc, de Washington a Huelva?

-Huelva va ser una experiència molt important per a mi perquè allò era com la fi del món, amb un índex alt d'analfabetisme i una pobresa terrible. Allà em vaig encarregar de l'Arxiu d'Hisenda, de la Biblioteca Pública i del Centre Coordinador de Biblioteques. Huelva estava quasi desassistida, i per a mi l'experiència va ser molt humana i em va permetre conèixer cada racó de la província. Dos anys després tornaria a Sevilla, i després de nou a Madrid, concretament al Gabinet de Documentació, Biblioteca i Arxiu del Ministeri d'Educació. I la història és curiosa, en arribar jo a Madrid, va coincidir amb la "invasió" del Ministre valencià Villar Palasí, perquè així els anomenaven, els "invasors". Resulta que Palasí tenia Díez Hochleitner com a sots-secretari, i José

Blat com a assessor, i que jo els havia conegut tots dos a Colòmbia i, clar, ells m'ajudaren molt amb la reforma del centre

del que volia, jo vaig publicar un model a seguir sota el nom *La memoria anual de los archivos*. Al meu parer, una memòria ben redactada és una radiografia i ens pot estalviar fins i tot fer una inspecció del centre en concret, ja que les xifres parlen per si soles. El cas és que aquell va ser un treball molt gratificant per a mi. Abans de les inspeccions tècniques jo els avisava, i no valia que inventaren res perquè el primer que jo feia era llegir els informes d'anys anteriors, i les xifres són un punt clau. De manera que des de la Inspecció vaig donar a conèixer en quina situació estaven els nostres arxius quant a personal i instal·lacions, i a més, vaig aconseguir que redactaren una memòria anual on constaven els projectes que tenien, perquè sense projecte, crec jo, no es pot estar en la vida. Durant aquells onze anys que vaig estar a la inspecció vaig publicar anualment una memòria amb xifres i vaig dissenyar també el model d'una biblioteca

s'havia de donar a conèixer tota la documentació sobre València, Catalunya i Mallorca que hi ha en l'Arxiu Històric Nacional i així ho he fet. A més, he procurat també que quedés clar que un arxiu són milers de metres i mantenir-lo costa diners i que és un treball que s'ha de pagar bé.

-Vosté ha publicat nombrosos llibres sobre història i arxius, què li ha dut a escriure tant?

-Crec que en el moment que ens decidim a publicar un treball, comptem amb allò que se sap en aquell moment, i que com tot llibre és el fruit d'un treball constant, amb el temps i noves investigacions sempre és possible millorar-ho. Ara bé, considere que convé donar a conèixer allò que escrivim perquè ens diguen on ens hem equivocat o què ens ha restat per dir, i incorporar-ho com a autors, donant crèdit a aquell que li aporta nova informació. L'honradesa és

un valor important. A més, en els arxius s'ha de ser humil perquè ningú no pot acabar-hi una obra, als dos dies apareixen de nou dos lligalls més, de manera que arriba un moment en què cal publicar. Crec que el cervell va més de pressa que la realitat i que sempre es pot corregir, així que el fet de no haver vist dos lligalls entre 2.000 no determina un treball. Els arxius, igual que les biblioteques, creixen i canvien diàriament, de forma que cada cert temps cal donar a conèixer tot el que hem fet de nou i demanar més diners o més gent, si és necessari. Per a mi, de no treballar així, el fracàs és total.

-Per què li han preocupat sempre tant les xifres?

-Després de dotze anys com a Inspectora General d'Arxius, puc dir que els arxius espanyols me'ls conec molt bé, i malgrat tot el que hem avançat des dels anys 50, amb les autonomies i els governs democràtics, encara ens queda molt per fer. Cap arxiu disposa avui del mínim de personal i pressupost per dur endavant la seua tasca correctament. Insistisc en què crec que són els ciutadans els que han de reclamar de les autoritats la inversió en els testimonis de la història, insistisc, en els testimonis i no en la història, això ja vindrà després. És inconcebible que un ciutadà vaja a un lloc a demanar una certificació o un testimoni que li interessa per a la seua vida o el seu treball i que no el puga aconseguir perquè no hi ha arxiver o simplement, no hi ha espai per als documents, o no estan ben arreglats. Sé de sobra que tot això no es pot solucionar amb una vareta màgica en dos minuts, però cal plantejar-ho primer des d'un punt de vista teòric, amb un pressupost per davant, i després a treballar.

-Què va significar per a vosté aquell curs a Madrid entre 1952-53, un curs que va marcar el destí d'altres companys seus de professió?

-En aquell moment, la Direcció General va pensar que havia de fer alguna cosa perquè en 1900 s'havia tancat l'Escola Superior de Diplomàtica i els joves necessitàvem una formació de cara a

les oposicions. De fet, feia deu anys que no n'havien convocades. La Guerra havia suposat la suspensió de tota rutina de treball i els arxius s'havien quedat pràcticament sense professionals. Tots aquells que marxaren, més aquells que van ser sancionats van deixar vacants, així que en el 1941 i 43 va haver-hi oposicions generals, el que vol dir que es cobrien les places de nou, i per això fins 1954 no hi hagué cap altra convocatòria, i clar... n'èrem molts els que esperàvem la nostra plaça. Va ser un moment decisiu per a la nostra carrera, en aquella oposició

"Crec que el cervell va més de pressa que la realitat i que sempre es pot corregir, així que el fet de no haver vist dos lligalls entre 2.000 no determina un treball. Els arxius, igual que les biblioteques, creixen i canvien diàriament, de forma que cada cert temps cal donar a conèixer tot el que hem fet de nou i demanar més diners o més gent, si és necessari. Per a mi, de no treballar així, el fracàs és total"

vaig coincidir amb Amparo Pérez, que després va tornar a València, on va fer una labor magnífica a càrrec de l'Arxiu del Regne i com a inspectora de Biblioteques, però jo no vaig tornar a València perquè de fet, ja havia començat a fer la meua tesi a Madrid sobre història americana, concretament sobre els EUA i després, ja vaig anar a Sevilla i vaig començar a viatjar pel món.

-Vosté va començar a viatjar des de molt jove en la seua vida, d'on li havia sorgit aquell esperit aventurer?

-La veritat és que havia tingut sempre clar que volia veure món. En 1947, encara molt jove, vaig obtenir la primera beca per anar en estiu de la Universitat d'Oviedo. Ara les coses han canviat molt, però viatjar en aquell temps era una aventura. Recorde que un dels dos xics becats i jo vam anar en tercera classe. Més tard, i com que a

mi sempre m'han agradat molt les llengües -i això li ho he d'agrair a l'escola Cossío- vaig demanar una beca a la Universitat de Grenoble per perfeccionar els meus coneixements de francès, d'on guarde bons records i anècdotes, com aquelles converses en què alguns francesos encara em recordaven la lluita dels maquis a la Resistència. Però, sense cap dubte, el viatge, que esdevingué una odissea, va ser la primera vegada que vaig volar en 1957 per anar a Colòmbia en un avió d'hèlice. Van ser 33 hores per arribar-hi, després d'una parada a Lisboa, Illes Açores,

Les Bahames, Cartagena i Bogotá.

-I què va trobar a Amèrica en aquell moment en què molts altres valencians encara vivien en l'exili?

-Quan jo vaig decidir anar a Amèrica ja havia tornat a València Josep Maria Ots Capdequí, qui havia estat en Índies, on havia publicat molt, i clar jo el coneixia perquè havia anat amb el seu fill a l'escola Cossío. Doncs bé, és possible creure que l'obra feta per ell durant l'exili no estava a la Biblioteca Nacional i que s'havia elaborat una Enciclopèdia Valenciana on ni tan sols figurava el seu nom. Em vaig quedar tan parada que ho vaig fer públic en un article sobre els valencians a Amèrica, que duia per títol: "La bibliografía como fuente histórica. La obra impresa de los intelectuales exiliados valencianos en América 1936-1945". El cas és que abans de viatjar a Amèrica

vaig anar a veure'l, ell es va alegrar molt i em va recomanar que a Bogotà -cal recordar que la ciutat està a 3.000 metres d'altura- encara que em perseguís un bou no correués perquè perdria l'alé, però a banda de les anècdotes, també em va donar el nom i les adreces d'alguns exiliats republicans, com el doctor Trías, que em va atendre quan ho vaig necessitar. A banda d'això, curiosament el responsable del programa de beques quan jo vaig arribar a Washington era un toledà, Javier Malagón, qui amb els anys, i a partir dels 9.000 volums que ell hi va enviar, ha

instal·lar la biblioteca d'un dels pobles més rics dins del saló d'actes del consistori? I així...uns quants exemples més. Afortunadament això ha canviat. El cas és que quan jo vaig arribar a Huelva no hi havia bibliotecari i encara hi havia a la biblioteca paquets de llibres per desembalar. Vaig haver-hi d'ensenyar als dos porters que hi havia com havien de fer els lligalls, com es col·locaven els llibres, com es desfeien els paquets. I com sol passar, un d'ells era fantàstic i l'altre era una calamitat i es feia el despistat. Recorde (riu) que en escriure a la meua mare per

-També ha dedicat un temps a la docència: com va ser l'experiència del curs per a iberoamericans a Madrid?

-Com a conseqüència de la meua experiència a Bogotà, vaig tenir l'oportunitat de coordinar a Madrid el curs sobre organització i administració d'arxius històrics: *Diez años de cooperación archivística iberoamericana* (1985). Va ser una ocasió important per a intercanviar experiències: nosaltres els vam mostrar la nostra situació tal com era, sense presumir, i ells van veure

"Des de la Inspecció jo vaig donar a conèixer en quina situació estaven els nostres arxius, quant a personal i instal·lacions. En aqueix sentit, quan els visitava els demanava que redactaren una memòria anual on constaren els projectes que tenien, perquè sense projecte no es pot viure en la vida"

II Curso de Organización y Administración de Archivos, Madrid, juny de 1974.

aconseguit reunir una biblioteca extraordinària a Toledo sobre història d'Amèrica, la qual cosa indica que la gent exiliada estava sempre pensant en què podien fer ells per Espanya.

-Què destacaria de la seua experiència en biblioteques?

-Va ser a Huelva quan hi vaig estar més en contacte, des del Centre Coordinador de Biblioteques. Tal com ells deien, allò era "la fin der mundo", de Huelva no s'en recordava ningú i encara avui no se sap molt bé què és Huelva. Però ha canviat molt, prosperen raonablement, sense coses extravagants, però almenys en arxius han aconseguit programes magnífics amb l'ajuda de la Diputació. El cas és que quan jo hi vaig arribar hi havia moltíssimes "biblioteques públiques" perquè els convenia crear-les, però allò no eren realment biblioteques... A qui se li ocorre

dir-li que estava bé i demanar-li que m'enviés un guardapols obscur, ella em va preguntar si estava treballant de bibliotecària o de carbonera. En fi, jo guarde molt bon record d'aquells dos anys que van ser durs al principi perquè hi havia d'anar a les inspeccions en autobús fins que la Diputació em va prestar un vehicle, però que en algunes ocasions anava amb companyia dels meus col·legues de la inspecció de primària i per a mi era una gran ajuda perquè a ells els coneixien els alcaldes i a mi no, la qual cosa em demostra que el bon treball es fa en col·laboració amb els altres. I al marge d'això, una gran satisfacció va ser també que a Huelva vaig tenir accés a molta documentació i vaig fer-ne un cens complet de la població, encara que mai no es va publicar, i a més, publicava en un periòdic local les novetats bibliogràfiques cada dues setmanes, la qual cosa m'agradava.

que ací també teníem carències i que intentàvem solucionar-les com podíem. El que va ser molt important és que en aquell moment molts llatinoamericans es van poder conèixer i fer un balanç de la situació de cada país, ja que no té res a veure Mèxic amb Nicaragua, Xile o Paraguai. Aquell encontre va ser també la llavor de l'Associació Americana d'Arxius, ja que molts arxivers no van entrar en contacte fins aquell moment i per a mi l'intercanvi professional és fonamental. Recorde amb molta estima els vuit anys durant els quals vaig ser presidenta de l'*Asociación de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas*, perquè jo sempre he promogut els treball en equip. En aquest sentit, les autonomies han de tractar-se molt, eixir a conèixer el que han fet els altres i oferir el que fan ells. Jo tinc, al respecte, l'experiència del *Grupo de Archiveros Municipales*

de Madrid, que en vint anys ha fet una feina admirable. Són uns grans professionals, a nivell de l'Administració, és clar, perquè crec que no ens ha de donar vergonya parlar de diners, ja que si volem fer alguna cosa gratuïtament, la fem i punt, però cal que quede clar sempre davant de qui siga que la nostra feina val diners i que els projectes s'han de pagar.

-Com s'explica una jove tan emprenedora en el context dels anys 50, i que encara avui continua

en *Valencia en tiempo de los Reyes Católicos (1497-1516)*, un treball que va merèixer el premi Senyera i la seua publicació. Tant m'ha entusiasmat el tema, que fins i tot avui hi continue interessada, i desitge que el meu fitxer (1410-1479) l'incloga l'Arxiu del Regne de València en els seus projectes informàtics.

-En quin ambient es va criar vosté?

-El meu pare era un home molt excepcional. Regentava el quiosc Romea, que va desaparèixer després de la guerra, i allà ell venia llibres a moltes persones,

d'ells mateixos, i aqueix capítol m'encanta perquè jo sóc tenaç. Una amiga em deia un dia que era curiós com conservava l'amistat amb totes les persones que havien treballat amb mi, i és que la gent que ha estat amb mi ha après a treballar sota la meua concepció del treball i treballar no és una condemna, però cal saber fer-ho interessant i jo crec que tothom no ha de saber fer les mateixes coses i que cadascú pot rendir i ser útil en alguna mesura. Per a mi va ser molt grat aquell temps en què ens coneixíem tots els col·legues d'arxius i que ens ajudàvem i donàvem suport uns

Vicenta Cortés és autora d'una extensa bibliografia dedicada als arxius, entre els seus llibres destaca "Archivos de España y América", publicat en 1979 per la Universitat Complutense de Madrid

Primera reunió interamericana sobre arxius. En la foto en representació de Colòmbia, Vicenta Cortés, segona per l'esquerra, amb representants d'arxius dels Estats Units, Colòmbia i Espanya.

treballant i guiant companys en els seus projectes?

-Jo sóc molt treballadora i sempre m'ha interessat publicar, el meu gust per la història i per l'antropologia em van dur a publicar alguns treballs a Colòmbia que resulten completament nous per aquell moment, com va ser aquell recompte censal de 1610 de la ciutat de Tunja, *Tunja y sus vecinos*, amb els noms de tots els veïns, i que els historiadors locals van publicar en revistes professionals. Recorde que el meu pare em deia: "xiqueta, per a què tant de treball, buscar tots els veïns? I jo li deia... Bé... Si no ho faig jo, qui ho ha de fer. A més, a mi m'interessava. No puc oblidar el meu treball sobre l'esclavitud, sorgit en un començament de la meua investigació com a estudiant, i que després vaig continuar durant les vacances, per acabar sent *La esclavitud*

alguna d'elles degué parlar-li de l'escola Cossío, i com que ell era un sindicalista preocupat perquè els seus fills estudiaren i la meua mare era molt bona lectora, anàrem a parar a l'escola. Era un centre que no tenia tarifa fixa, sinó que ells cobraven a cada família allò que els pares podien pagar. Una escola fenomenal on tots rebíem el mateix tracte. Els meus pares, cap dels dos no tenia formació, però sempre els va interessar molt la cultura i crec que m'ho van transmetre.

-Què li ha agradat més de la seua tasca com a investigadora, la gestió dels centres o guiar els altres en la investigació?

-Cal distingir entre aquella feina que em programe jo mateixa i m'organitze al meu ritme i aquella altra que organitzem a nivell administratiu, i que depén d'uns plans generals, dels diners i del que faran els altres, que a la vegada depén de la voluntat

a altres davant de les autoritats. Recorde que anava amb una col·lega de Vigo que treballava amb un superior que era jove i amb qui la situació de vegades resultava tensa i jo vaig arribar-hi en qualitat d'inspectora i aquell jove em va començar a parlar d'informàtica i jo li vaig dir que nosaltres ja teníem el nostre curs, etc. La meua amiga em va comentar després que aquell jove s'havia quedat de pedra en parlar amb mi perquè ell s'esperava una inspectora anciana, "modosa", i finalment havíem estat parlant d'informàtica. Un treball molt satisfactori ha estat la posada en marxa en 1981, com deia abans, del *Grupo de Archiveros Municipales de Madrid*, gràcies a l'alcalde d'Alcobendas. Un grup que va començar amb set persones i que ha anat creixent fins complir ara el 20é aniversari. El nostre objectiu va ser des d'un principi que cada arxiu de primera categoria que comptés amb un pressupost suficient havia de convocar i

crear places A obligatòriament, i en aquest sentit sempre hem comptat amb l'ajuda de la Comunitat de Madrid, de manera que vam poder construir la piràmide: arxiver, ajudant, conserge, etc... depenent del pressupost, de la població i de la documentació. El fet és que en 20 anys han passat de set arxivers a vint-i-nou i han publicat molt, a més de convocar, primer, jornades anuals, i ara bianuals, sobre temes claus, i redactar el primer Tesauro en la història sobre arxius municipals. Tot dins d'un esperit de cooperació i intercanvi, com ho demostra

arxivers i després ja vingué Londres, en 1978, per al Congrés Internacional d'Arxius, de manera que nosaltres dúiem dos anys d'avantatge, i això em va alegrar molt perquè jo formava part del Comitè d'Informàtica.

-Com veu vostè avui l'Arxiu del Regne de València?

-Els valencians de vegades no s'estimen suficientment el que tenen. A penes si es diu que l'Arxiu del Regne de València era un dels més moderns en els anys 60.

immediats?

-Ara fa deu anys que amb beques de la Fundació Juan March vam buidar els Protocols Notarials d'Albacete -perquè en els Protocols és on està la història- fent talls cronològics de 50 anys des de 1550 a 1850, i a Madrid hem fet també els de 1550. El meu desig és que açò siga publicat, la Comunitat de Madrid té intencions de fer-ho, si Castella-La Manxa també els publica, i després vindrien València i Sevilla i així podríem saber què passava en

les reunions amb els veïns de Castella-la Manxa, i les con

Evidentment, després de 40 anys, resulta una mica difícil cobrir totes les necessitats instal·lacions i que s'instal·len compactes per poder rebre milers de metres de documents- en un centre útil per a la primera dècada del 2000. A l'arxiu s'han de conscienciar que han de seguir rebent documentació i que amb l'edifici que tenen ara no és suficient i hauran d'ampliar-lo. Els arxius no paren mai i els arxivers han d'estar al dia i tenir la possibilitat de fer projectes, no projectes d'escalas de marbre i coses semblants, sinó projectes substancials perquè al capdavall els arxivers hem de ser pràctics i procurar tenir a punt la documentació que interessa al ciutadà, i no només en les grans administracions és important comptar amb bons arxius, sinó també en les autonomies i els municipis.

¿Quins són els seus projectes més

aqueix temps aquí, però també a Lima o Mèxic, perquè sempre hi ha alguna cosa que s'ha de fer, ja que en els arxius de Protocols apareix tot. M'agradaria també treballar un poc sobre la meua experiència a Huelva, comentar tot el que s'escribia a la premsa i que en aquell temps jo no podia analitzar com ara, i també tinc en ment escriure sobre María Moliner com arxivera-bibliotecària. I especialment, m'agradaria animar els meus companys valencians a què publicaren els treballs que han escrit i que encara no han vist la llum.